

ایران زندگی

بازگشت به صفحه

فقط با اختصاص پول یک سد در طول ۵ سال

آبخیزداری سد سیل می شود

بودجه سال ۱۴۰۰ آبخیزداری کشور، ۱۴۰۳ وصول می شود!

بازگشت به صفحه

زرها کشور

خیزگر

آمارهای سازمان جنگل ها، منابع طبیعی و آبخیزداری کشور آریز فرمز را به صد آورده؛ ۵۹ میلیون ایرانی در معرض سیل شدید و طغیانی قرار دارند. سیل ۹۸ و خسارت جانی و مالی که از گلستان تا فارس و از لرستان تا خوزستان به کشور تحمیل شد، بسیاری را به این نتیجه رسانده که آبخیزداری در صدر تصمیم گیری دولت مردان برای مدیریت سرزمین قرار می گیرد. اما سهم زمان با سیل خسارت بارز **زمستان امسال** در هشت استان کشور، «هوشنگ جزی» مدیر کل دفتر آبخیزداری و حفاظت خاک سازمان جنگل های کشور به «ایران» می گوید: «بودجه اختصاص یافته سال ۱۴۰۰ آبخیزداری کشور، سال ۱۴۰۳ وصول می شود.» همین مسأله باعث شد تا پیمانکاران قید فعالیت های آبخیزداری در کشور ایزنند.

بودجه آبخیزداری کشور در حالی با اعتبار اسنادی بسته شده که ۱۱ پروژه فاقد مجوز محیط زیست در بودجه ۱۴۰۱ اعتبار گرفته اند! جزئی در گفت وگویا «ایران» از دولت و مجلس می خواهد تا اعتبار تنها یک ایک سد را به آبخیزداری اختصاص بدهند تا در طول ۵ سال، ۱۰ میلیون هکتار از اراضی بحرانی را آبخیزداری کند. به گفته او، تخلیه هر سد هاد در زمان سیل، خسارت ها را تا ۶ برابر افزایش می دهد که باید با آبخیزداری جبران شود.

در سیل جدید چقدر توانستید با آبخیزداری، روان آبها را مدیریت کنید و خسارت ها را کاهش دهید؟

سیل اخیر در ۸ استان اتفاق افتاد. آورد روان آبها ۴.۹ میلیارد متر مکعب روان آب بود که نزدیک به ۲.۷ میلیارد متر مکعب آن را مدیریت کردیم. برای مثال در شهر «هشتبندی» در هرمزگان ما ۲۰۲ میلیون متر مکعب پخش سیلاب داشتیم. اگر آبخیزداری انجام نمی گرفت قطعاً خسارت بسیار زیادی می زد. خورموچ، دیرونگان در استان بوشهر در سیل قبل خسارت دیدند اما مردم در این سیل دیدند که آبخیزداری چطور جلوی سیل را گرفت. ما در روستای «هودیان» در سیستان و بلوچستان آبخیزداری داشتیم که سیل خسارتی نزد ما نداشت. در نزدیک هودیان از سیل خسارت زیادی دید. فیلم آن موجود است، وقتی غذا برای مردم می برند نمی گیرند و می گویند برای ما آبخیزداری کنید حالا در آنجا هم حفظ مربع داریم و مردم علفه و اما مردم در این سیل دیدند که آبخیزداری چطور جلوی سیل را گرفت. ما در روستای «هودیان» در سیستان و بلوچستان آبخیزداری داشتیم که سیل خسارتی نزد ما نداشت. در نزدیک هودیان از سیل خسارت زیادی دید. فیلم آن موجود است، وقتی غذا برای مردم می برند نمی گیرند و می گویند برای ما آبخیزداری کنید حالا در آنجا هم حفظ مربع داریم و مردم علفه و کشت دیم انجام می دهند.

چقدر از آورد سیلاب پشت سد ها جمع شد و چقدر از طریق آبخیزداری، سیلاب به سفره های زیرزمینی تزیق کردید؟

بله مقایسه نیست. چون ما مخزن ایجاد نمی کنیم. هدف آبخیزداری نگهداری آب در دل زمین است. کاری می کنیم که سرریز آب با رسوب کمتر انجام گیرد. از طرفی برای ساخت یک سد ۲۰ هزار میلیارد تومان هزینه لازم است اما آبخیزداری با مبلغ بسیار اندکی اتفاق می افتد.

البته سد سازی در کشور ما بدون توجه به شبکه سازی در بالا دست و پایین دست اتفاق می افتد. مثلاً در همین هرمزگان سد استقلال با نابود شدن دشت میناب، از بین رفتن نخیلات و ایجاد فروچاله های بزرگ بسیار ساخته شد!

ولی متأسفانه دارند برنامه را به سمتی می برند که آبخیزداری چشم انتظار یک خیر باشد!

حجم کاری که باید آبخیزداری شود، چقدر است؟
نزدیک به ۱۲۵ میلیون هکتار فرسایش آبی داریم که باید برای حفاظت از خاک در آنها عملیات آبخیزداری انجام بدهیم. الان ۳۵ میلیون مطالعه آبخیزداری انجام داده ایم. سالانه ۱۰ میلیون هکتار مطالعه آماده به اجرا داریم که قیمت روز آن هر هکتار ۲ میلیون تومان می شود. ۲۰ هزار میلیارد تومان عدد کوچکی نیست. اگر پول یک سد را به ما بدهند، ما ۱۰ میلیون هکتار کار آبخیزداری را در پنج سال انجام می دهیم. برای امسال از ردیف های معلوم آبخیزداری کلأ ۲۲۰ میلیارد تومان مصوب کردند اما به ما گفتند به حدود ۵۰۰ میلیارد تومان آن فکر کنید.

جمع بندی ما از درخواست های رسیده از سوی مجلسی ها برای انجام آبخیزداری در شهرهایشان ۱۸۰۰ میلیارد تومان است. ما به نمایندگان گفتیم که تمام هزینه های که به آبخیزداری اختصاص می یابد، ۱۲۰۰ میلیارد تومان است؛ آن هم به صورت اسنادی. در حالی که براساس برنامه ششم توسعه قرار بود در طول ۵ سال با هزینه ای ۲ هزار میلیارد تومانی ۱۰ میلیون هکتار آبخیزداری انجام شود اما بودجه نرسید و تنها ۳۰ درصد کار انجام گرفت. برای ما هم چنین بودجه بندی جای سؤال است!

مهم ترین برنامه مابرای مدیریت آبی سد سازی است. تجربه چند سال اخیر نشان داد سدها نه در خشکسالی کار آمدی لازم دارند نه در سیلاب و تری. چرا همچنان بودجه به سمت سد سازی می رود؟

مطالعات نشان می دهد وقتی در ریجه های سد بازمی می شود، خالی کردن رسوبات باعث می شود تا حجم خسارت ۶ برابر افزایش بیابد. وقتی رسوب زیادی در مخزن سد گیر می کند هم شدت تخلیه بالا می رود و هم رسوب همراه، وزن سیلاب را افزایش می دهد که در نتیجه به خسارتی که دیدیم منجر می شود.

مسأله دیگری هم وجود دارد. اصلاً تعادلی که این عدد اسناد خزانه است و تخصیص آن اصلاً معلوم نیست. الان پیمانکاران اصلاً جرأت نمی کنند کار را به دست بگیرند. این وضعیت آبخیزداری است، آن هم در حالی که ۵۹ میلیون ایرانی در معرض سیلاب هستند.

واقعا انتظار دارند خیرین ۱۲۵ میلیون هکتار فرسایش خاک را آبخیزداری کنند؟

چرا انتظار داریم سرمایه گذار خصوصی وارد بخشی شود که درآمدزایی ندارد؟ بخش خصوصی وارد پروژه ای می شود که قابل فروش باشد. مثلاً در سد سازی آب و برق و چاه را می فروشد. ما اینجا محصول قابل فروشی نداریم که بخش خصوصی تمایل به سرمایه گذاری در آن پیدا کند. این را هکار یک شعار بدون منطق است.

چه استان هایی بیشتر در معرض خسارت سیلاب هستند؟
هر سال باید منتظر سیلاب در لرستان، خوزستان، ایلام، کرمانشاه، کرمان، سیستان و بلوچستان، هرمزگان، یزد، سمنان و... بود.

نمایندگان مجلس بارها خواستار انجام پروژه های آبخیزداری در استان های خود شده اند. با توجه به واقف بودن به اهمیت آبخیزداری چرا بودجه را با اسناد بسته اند؟

کارشناسان در بررسی طرح حمایتی مجلس به «ایران» گفتند

شارژ دانش بنیان ها با املاک دولتی

بازگشت به صفحه

بازگشت به صفحه

در روستای فشنکه گیلان هیچ کس بیکار نیست

حصیر مسیر ما را تغییر داد

بازگشت به صفحه

بازگشت به صفحه

سیلاب دشتیاری را به خندق بلا انداخت

وقتی در استانی زندگی می کنید که متوسط بارندگی آن یک سوم میانگین کشور است و همین بارندگی اندک هم پراکنش زمانی و مکانی مناسبی ندارد به نحوی که ستاد مدیریت بحران استان برای خشکسالی و سیل در آن گاهآ همزمان برقرار است.

آبخیزداری در آن فقط علم یافن و عمل مدیریت منابع آب و خاک و گیاه نیست، بلکه یک روش و سبک زندگی قدیمی شناخته شده، همواره استفاده شده است. آبخیزداری در سیستان و بلوچستان یعنی گسترانیدن دامن محرم برای ضجه های آسمان یعنی آرام کردن و آرامش بخشیدن به ریگبارهای بگبار و ویرانرزی از ابتدای فرو چکیدن از ابر با عملیات های بیولوژیک و بیومکانیک، تا هدایت و فرصت دادن آن برای ذخیره شدن در بهترین و طبیعی ترین مکان ممکن، تا از گزند بادهای وحشتناک و مرادفکن و گرمای شدید خورشید دور بماند. یعنی هدایت آن به زیر زمین، در واقع در سیستان و بلوچستان آبخیزداری تلاش می کند تا تعادلی بین قوای اصلی یک اکوسیستم یعنی آب، باد، خورشید، خاک و گیاه فراهم آورد، تا هر گاه یکی از این قوایه مدد دخالت های بجا و نابجای انسان سر دیگر عوامل فائق آمد و سعی در تخریب آن کرد، یاری رسانی باشد تا شرایط از آنچه هست بدتر نشود. چه قرار باشد با پخش سیلاب و افزایش پوشش گیاهی جلوی اثرات مخرب بادهای با سرعت ۱۲۰ کیلومتر بر ساعت و ۱۲۰ روزه سیستان را بگیرد و خاک را حفاظت کند و چه در شهرستان دشتیاری به مدد سازه های مکانیکی و بیولوژیکی و حرکت خانه برانداز و بنیان برافکن روان آب های سیلابی و فرسایش خندقی وحشتناک را کنترل کند. فرسایش خندقی با آبکندی در شهرستان دشتیاری صرفاً یک پدیده طبیعی و نرمال فرسایش خاک نیست؛ بلکه فاجعه ای است که همچون یک آژدهای چند سر در مسیر حرکت خود همه چیز را می بلعد، نه خاک، جاده، مدرسه می گذارد و نه لوله های انتقال آب، در حقیقت کلیه زیر ساخت ها را در منطقه می برد. پیشانی توسعه در استان و حتی کشور است از بین می برد. پدیده ای که در آینده نزدیک نه تنها امکان توسعه را از منطقه خواهد گرفت بلکه امکان تردد و حرکت در این عرصه را نیز غیرممکن خواهد کرد. این نوع از فرسایش که در اصطلاح

غیرممکن خواهد کرد. این نوع از فرسایش که در اصطلاح

محلی به آن «گرگرو» گفته می شود در محدوده دشتیاری در سیستان و بلوچستان، وسعتی بالغ بر ۱۳۰ هزار هکتار را تحت تاثیر خود قرار داده است. گرگرو، چاله های عظیمی است که متعاقب بارش و سیلاب «فرسایش خندقی» را رقم می زنند. در شرایط خشکسالی در استان های خشک مانند این استان برای جبران کمبود آب شاید بتوان آن را به طرند مختلف تولید کرد؛ مثلاً آن را بین حوزه ها جابه جا کرد.

ایر را وادار به باریدن کرد. آب را با چاه های ژرف از زیرزمین بیرون کشید یا آب دریا را شیرین کرد (تقریباً تمام موارد گفته شده در سیستان و بلوچستان در حال اجرا است). اما برای تولید خاکی که طبیعت تمام توان خود را از آب و باد و باران و خورشید در صدها سال بکار گرفته تا یک گرم از آن را تولید کند تقریباً هیچ راهی وجود ندارد و هدر رفت این خاک از شمدت بخصوص در شهرستان شتیاری و بواسطه فرسایش خندقی و سیلاب، به طور وحشتناکی در حال اتفاق افتادن است. این نوع از فرسایش که از اشکال حاد و پیوسته فرسایش آبی است در این شهرستان نه تنها خاک را از بین می برد بلکه بواسطه تخریب و ویران پاره شدن اراضی تولید را به کلی متوقف می کند.

نرخ فرسایش آبی برای شهرستان دشتیاری بیش از ۱۰۰ تن در هکتار در سال است که این رقم بیش از ۵ برابر متوسط کشوری است. رشد طولی سر شاخه های گالی و آبگیرها از چند سانتیمتر تا یک کیلومتر در یک رخاد می رسد.

به همین دلیل سازمان جنگل ها و مراتع و آبخیزداری کشور به نامبندگی از آن اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری سیستان و بلوچستان به دلیل وظایف ذاتی خود در حفاظت خاک اقدام به مطالعه کرد. سپس با اولویت بندی پروژه ها از سال ۱۳۹۷، اقدام به اجرای عملیات های کنترلی در ۴۰ هزار هکتار از این اراضی نمود. در نهایت با انعقاد قرارداد هایی به ارزش ۲۷۰ میلیارد تومان سعی در کاهش اثرات منفی ناشی از این رخداد کرد. اگرچه حتی با اتمام این قراردادها صرفاً بخش کوچکی از پروژه کنترل گرگرو انجام پذیرفته و سه پروژه انجام گرفته یا در حال اجراء در حوضه های نلینت، کالدان و عورگی، تنها می توانند گسترش این پدیده را در بخشی از منطقه متوقف کرده یا از اتصال رودخانه کاجو به گرگرو جلوگیری کند. در انتقال وصل رودخانه کاجو به عنوان یکی از اصلی ترین رودخانه های منطقه به سرچینه های گرگرو نه تنها کل محدوده دشتیاری در معرض خطر جدی قرار خواهد گرفت بلکه کل رودخانه کاجو به دلیل تغییر مسیر از دست خواهد رفت. برای کنترل نسبی و مدیریت این پدیده به اعتباری بالغ بر ۱۷۰۰ میلیارد تومان نیاز داریم که تأمین آن - به نوبه خود- نیازمند علم ملی و ایجاد یک ردیف اعتباری مستقل و تشکیل کار گروهی متشکل از همه دستگاه های درگیر خواهد بود.

بازگشت به صفحه

عبدالله باصری

معاون آبخیزداری اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری سیستان و بلوچستان